

Сталінська О.В. Механізми стимулювання розвитку інноваційного підприємництва: узагальнення зарубіжного досвіду / Ю.З. Драчук, О.В. Сталінська, Н.В. Трушкіна // Економічні та соціальні перспективи децентралізації в Україні: монографія / За заг. ред. Ю.З. Драчука, В.Я. Швеця, М.С. Пашкевич; Міжнар. гуман. ун-т, Нац. гірничий ун-т. – Дніпропетровськ: Нац. гірничий ун-т, 2016. – С. 45-54.

*Драчук Ю.З., д.е.н., проф.,
Сталінська О.В., д.е.н., проф.,
Міжнародний гуманітарний
університет, м. Одеса, Україна
Трушкіна Н.В., магістр з економіки
Інститут економіки промисловості
НАН України, м. Київ, Україна*

МЕХАНІЗМИ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА: УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

У сучасних умовах активізації глобалізаційних та інтеграційних процесів інновації мають стати якісно новою філософією діяльності, що створює додану вартість. Як стверджує генеральний директор Всесвітньої організації інтелектуальної власності Ф. Гаррі, «Інновации создают широкие условия для ускорения экономического роста стран на всех этапах развития. Каждая страна должна определить такое сочетание мер политики, которое позволит мобилизовать существующий в их экономике инновационный и творческий потенциал» [1].

Інноваційна політика розвинених країн поступово переорієнтовується з формування виключно інноваційної економіки до побудови нового інноваційного середовища, складовими якого є активна державна підтримка інноваційної діяльності; орієнтація національної економіки на науково-інноваційний розвиток; фінансове забезпечення інноваційних процесів; стимулювання інновацій через встановлення пільгового оподаткування, надання кредитів, розвиток науково-дослідної та інноваційної інфраструктури, створення сприятливого інвестиційно-інноваційного клімату тощо. При цьому слід зазначити, що актуальним залишається залучення підприємств малого та середнього бізнесу до участі в міжнародних інноваційних проектах.

Світовий досвід свідчить, що «основними ініціаторами технологічних інновацій стають представники малого бізнесу. Саме малі підприємства забезпечують більшу частину нововведень інноваційно розвинених країн, пришвидшуючи тим самим темпи економічного зростання» [2, с. 569].

Таким чином, інноваційне підприємництво є дієвою формою публічно-приватного партнерства, для ефективного розвитку якого доцільно здійснити такі заходи, як створення умов для скорочення витрат малих підприємств з впровадження нової продукції для підвищення рівня конкурентоспроможності; забезпечення доступу малих інноваційних підприємств до різних джерел фінансування задля зниження витрат з впровадження інноваційної продукції; здійснення відбору проектів, які потребують субсидії; формування системи підготовки фахівців для інноваційної сфери, яка у подальшому має бути поступово інтегрована в міжнародну систему; створення науково-методичного центру розвитку багаторівневої системи підготовки фахівців у сфері інновацій на засадах ППП; формування об'єктів інноваційної інфраструктури.

На основі аналізу наукових публікацій з обраного напрямку дослідження узагальнено основні положення вчених і фахівців:

– розглянуто передовий зарубіжний досвід інноваційного розвитку малого і середнього бізнесу та запропоновано адаптивні елементи зарубіжних моделей розвитку для використання в сучасних умовах українського ринку [3, с. 178; 4, с. 97; 5, с. 49];

– виявлено проблеми формування системи інноваційного середовища малого підприємництва та надано науково обґрунтовані пропозиції щодо активізації функціонування малих підприємств в контексті інноваційного розвитку економіки [6, с. 245];

– досліджено засоби стимулювання розвитку інноваційної діяльності малих і середніх підприємств, які застосовуються в розвинених країнах світу [7–13];

– проаналізовано та узагальнено світовий досвід щодо формування інноваційної інфраструктури в сфері підтримки малого і середнього підприємництва [14, с. 31–42; 15; 16, с. 27–34; 17, с. 181].

Враховуючи широке коло наукових розробок з обраної теми, систематизація форм фінансової підтримки розвитку малого інноваційного підприємництва в різних країнах світу та механізмів стимулювання, які

доцільно впроваджувати в умовах України з урахуванням зарубіжного досвіду залишається наразі актуальною проблемою, яка потребує продовження та поглиблення наукових досліджень.

Мета даного дослідження полягає в аналізі та узагальненні зарубіжного досвіду застосування механізмів стимулювання розвитку інноваційного підприємництва та наданні пропозицій щодо доцільності їх впровадження в умовах України.

Як показує аналіз, до головних проблем сучасного розвитку інноваційного підприємства в Україні можна віднести такі: недостатній обсяг власних коштів підприємств для активізації інноваційної діяльності, що підтверджується домінуванням у структурі джерел фінансування власних коштів; переважна схильність до інноваційної діяльності великих підприємств; значний рівень загрози привласнення іноземними суб'єктами інноваційного підприємництва у вигляді інноваційної квазіренти (тимчасова економічна рента) зовнішніх ефектів від діяльності вітчизняного інноваційного сектору внаслідок стабільно високого рівня фінансування інновацій іноземними інвесторами (понад 20%); мінімізація впливу держави через бюджетну політику на темпи й напрями розвитку інноваційного підприємництва, що зумовлена стійкою практикою повільного бюджетного утримання державних наукових установ і поглибленням тенденцій концентрації бюджетних ресурсів на фінансування фундаментальних наукових досліджень при мінімальних обсягах фінансування державних цільових науково-технічних програм; низький рівень економічної ефективності держави як власника об'єктів права інтелектуальної власності та суб'єктів привласнення інноваційних прибутків [2, с. 569].

Аналіз статистичних даних підтверджує вищеперелічені негативні тенденції розвитку інноваційного підприємництва в Україні порівняно з європейськими країнами. Так, за даними Державної служби статистики України, питома вага обсягу виконаних науково-технічних робіт у ВВП скоротилася за 2000–2015 рр. на 0,41% (табл. 1).

Таблиця 1

**Динаміка питомої ваги обсягу виконаних науково-технічних робіт
у ВВП України**

Роки	Частка, %
2000	1,14
2001	1,13
2002	1,11
2003	1,24
2004	1,19
2005	1,13
2006	1,00
2007	0,90
2008	0,90
2009	0,90
2010	0,90
2011	0,80
2012	0,80
2013	0,78
2014	0,76
2015	0,73

Складено за даними: [18, с. 153; 19, с. 153].

За даними Євростату, питома вага витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт у ВВП України найнижча порівняно з країнами ЄС. При цьому значення цього показника в Україні зменшилося за 2005–2015 рр. на 0,36%, тоді як у середньому по країнах ЄС збільшився на 0,24% у результаті зростання в Естонії на 0,92%, Чехії – на 0,73%, Угорщині – на 0,63%, Німеччині – на 0,43%, Іспанії – на 0,14% (табл. 2).

Таблиця 2

**Динаміка питомої ваги витрат на виконання
наукових та науково-технічних робіт у ВВП, %**

Роки	Країни						
	ЄС–27	Німеччина	Чехія	Естонія	Угорщина	Іспанія	Україна
2005	1,82	2,51	1,35	0,93	0,94	1,12	0,99
2006	1,84	2,54	1,49	1,13	1,01	1,20	0,91
2007	1,84	2,53	1,48	1,08	0,98	1,27	0,85
2008	1,92	2,69	1,41	1,28	1,00	1,35	0,85
2009	2,01	2,82	1,47	1,43	1,17	1,39	0,86
2010	2,00	2,80	1,56	1,63	1,17	1,39	0,83
2011	2,03	2,84	1,85	2,38	1,21	1,33	0,73
2012	2,01	2,88	1,79	2,16	1,27	1,27	0,75
2013	2,01	2,85	1,91	1,74	1,41	1,24	0,70
2014	2,03	2,89	1,99	1,79	1,49	1,25	0,66
2015	2,06	2,94	2,08	1,85	1,57	1,26	0,63

Складено за даними: [18, с. 153; 19, с. 154].

За рівнем фінансування на виконання наукових і науково-технічних робіт за рахунок організацій підприємницького сектора Німеччина посідає 1-е місце серед обстежених європейських країн, Іспанія – 2-ге, Угорщина – 3-є, Естонія – 4-е, Україна – 5-е, Чехія – 6-е місце. При цьому частка фінансування на виконання наукових і науково-технічних робіт за кошти організацій підприємницького сектора у загальному обсязі витрат у країнах ЄС збільшилася за 2009–2015 рр. на 1,8%; в Україні – на 11,8%; Іспанії – на 4,4%; Естонії – на 4%; Угорщині – на 0,6%; Німеччині – на 0,2%, а в Чехії, навпаки, зменшилася на 10,3% (табл. 3).

Таблиця 3

Динаміка частки фінансування на виконання наукових та науково-технічних робіт за кошти організацій підприємницького сектора у загальному обсязі витрат у країнах Європи, %

Роки	Країни						
	ЄС–27	Німеччина	Іспанія	Угорщина	Естонія	Україна	Чехія
2009	54,1	66,1	43,4	46,4	38,5	25,9	44,6
2010	53,9	65,6	43,0	47,4	43,6	26,2	48,9
2011	54,5	65,9	44,3	47,5	53,2	24,6	46,9
2012	55,0	66,1	45,6	46,9	51,3	28,6	36,4
2013	55,3	66,1	46,3	46,8	42,1	29,0	37,6
2014	55,6	66,2	47,1	46,9	42,3	35,2	35,9
2015	55,9	66,3	47,8	47,0	42,5	37,7	34,3

Складено за даними: [18, с. 156; 19, с. 156].

Згідно з даними Євростату, за рівнем витрат на виконання наукових і науково-технічних робіт організацій підприємницького сектора Угорщина посідає 1-е місце серед обстежених європейських країн, Німеччина – 2-ге, Україна – 3-є, Іспанія – 4-е, Чехія – 5-е, Естонія – 6-е місце. Як показує аналіз статистичних даних за 2009–2015 рр., спостерігається тенденція зростання частки витрат на виконання наукових і науково-технічних організацій підприємницького сектора у загальному обсязі витрат у країнах ЄС на 2,6%; в Угорщині – на 19,3%; Естонії – на 2,8%; Україні – на 2,2%; Іспанії – на 1,8%, а в Чехії, навпаки, скорочення на 8,7%, у Німеччині – на 1,1% (табл. 4).

Завдяки розвиненій ринковій економіці у ряді країн ЄС вдалося створити ефективні державні, економічні, адміністративні механізми підтримки інноваційного підприємництва. Перевагою прямого фінансування є адресність

надання та можливість державного контролю над використанням коштів. Непрямі методи створюють лише передумови для вибору напрямів розвитку, відповідних економічним цілям держави.

Таблиця 4

Динаміка частки витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт організацій підприємницького сектора у загальному обсязі витрат країн Європи, %

Роки	Країни						
	ЄС-27	Угорщина	Німеччина	Україна	Іспанія	Чехія	Естонія
2009	61,8	57,2	67,6	54,5	51,9	60,0	44,7
2010	61,9	59,8	67,1	57,3	51,5	62,0	50,2
2011	62,3	62,4	67,0	55,7	52,1	60,3	62,6
2012	63,5	65,6	68,0	52,6	53,0	53,6	57,5
2013	63,5	69,4	66,9	55,2	53,1	54,1	47,7
2014	63,9	72,9	66,7	56,4	53,4	52,7	47,6
2015	64,4	76,5	66,5	56,7	53,7	51,3	47,5

Складено за даними: [18, с. 156; 19, с. 156].

Для підтримки регулювання розвитку малого інноваційного підприємництва в різних країнах світу на засадах публічно-приватного партнерства використовуються фінансові механізми (табл. 5).

Таблиця 5

Фінансові механізми підтримки розвитку малого інноваційного підприємництва в різних країнах світу

Країни	Фінансові механізми
Німеччина	Податкові пільги для створення фондів ризикового капіталу (до 50%), цільові безоплатні субсидії, дотації, оплата витрат на технічну експертизу, пільгові кредити, система страхування кредитів, прискорена амортизація, цільові банківські кредити
Великобританія	Субсидії, списання витрат на НДДКР на собівартість продукції (послуг), податкові пільги для малих підприємств, що займаються дослідженнями і розробками (150% від витрат на дослідження і розробки)
Бельгія	Знижки на прибуток у розмірі капіталовкладень у нове устаткування, знижки з податку на прибуток у розмірі витрат на НДДКР
Франція	Дотації, субсидії, довгострокові позики, податкові кредити, кредитні гарантії, пільгове оподаткування
США	Інвестиційний податковий кредит, пільговий режим амортизаційних відрахувань, субсидії, пільгове оподаткування, цільові асигнування з бюджету, списання витрат на НДДКР, пов'язаних з основною виробничою і торгівельною діяльністю, із суми оподаткованого доходу
Канада	Позички на пільгових умовах, субсидії, технічна допомога, податковий кредит, пільгове оподаткування
Японія	Пільгові кредити, субсидії, пільгове оподаткування

Складено за даними: [7, с. 121; 12, с. 201].

На основі узагальнення передового зарубіжного досвіду систематизовано механізми стимулювання розвитку інноваційного підприємництва, які доцільно впроваджувати в умовах України (табл. 6).

Таблиця 6

**Механізми стимулювання розвитку
інноваційного підприємництва в Україні**

Механізми	Країни
<i>1</i>	<i>2</i>
Пряме фінансування (50% витрат на створення нової продукції та технології)	США, Франція
Вилучення витрат на НДДКР, пов'язаних з основною виробничою і торгівельною діяльністю, із суми доходу, який оподатковується	США
Інвестиційний податковий кредит (зменшення податку на прибуток на 6–10% загальної вартості інвестицій в устаткування)	США
Надання безповоротних позик (50% витрат на впровадження інновацій)	Німеччина
Надання позик без виплати відсотків	Швеція
Зменшення податку на прибуток для венчурних фірм (25%)	Великобританія
Пільговий податок на прибуток венчурних фірм (30%)	Японія
Пільгові кредити на технологічні нововведення (50% суми кредиту видається протягом реалізації програми модернізації і до 30% на її завершальній стадії)	Італія
Система страхування коштів, які надаються венчурним фірмам (повернення 70% середньострокових позик, які надаються на 2–7 років)	Великобританія
Списання витрат на НДДКР на собівартість продукції (послуг)	Великобританія
Субсидії на проведення досліджень з розроблення нових видів продукції або технологій (75% витрат фірм, на яких зайнято до 50 осіб)	Великобританія
Субсидії малим і середнім підприємствам добувної та обробної промисловості на закупівлю та лізинг ЕОМ (25–32% від вартості ЕОМ)	Італія
Відшкодування витрат на нововведення згідно з державними програмами із субсидування малим інноваційним фірмам	Великобританія
Створення фондів втілення інновацій з урахуванням можливого ризику	Великобританія, Німеччина, Франція, Швейцарія, Нідерланди
Відстрочення сплати мита або звільнення від нього, якщо винахід стосується економії енергії	Австрія
Безкоштовні послуги патентних повірених	Нідерланди

Закінчення табл. 6

1	2
Податковий кредит на приріст витрат на НДДКР (25% приросту витрат компаній на НДДКР порівняно з рівнем минулого року)	Франція
Державні дотації організаціям, що займаються науково-дослідними роботами за контрактами (до 50% суми витрат на проведення робіт за замовленнями малих і середніх підприємств)	Франція
Дотації малим підприємствам на інвестування у НДДКР під час придбання патентів і рухомого майна, а також на час вкладень у нерухоме майно, що використовується для НДДКР (20% вартості придбаного або утвореного майна)	Німеччина
Податкова знижка на приватні інвестиції в НДДКР (20%)	Японія
Пільгові кредити венчурним фондам (5–6% річних)	Японія

Складено за даними: [8, с. 127–128; 12, с. 203].

Таким чином, як показують дослідження, відносини партнерства за участю малого інноваційного бізнесу виникають у сфері:

- надання грантів малому інноваційному бізнесу (з боку університетів, корпорацій тощо);
- передачі технологій малим фірмам (науково-дослідними установами, корпораціями);
- спільного проведення НДДКР і реалізації проектів (з університетами, корпораціями та малими фірмами між собою).

Особливий розвиток малого інноваційного бізнесу відбувається при формуванні об'єктів сучасної інноваційної інфраструктури (технопарків, технополісів, інноваційних центрів, венчурних фондів тощо).

Виявлено, що зростання значення та ролі малого інноваційного підприємництва пов'язано з рядом таких закономірностей:

- малі бізнес-структури більш сконцентровані на НДДКР, так як зайняті переважно в сфері розробки інновацій, а не їх промислового використання;
- вони виконують певні функції інноваційного процесу з меншими витратами і в найкоротші терміни;
- володіють передовими інформаційно-комунікаційними технологіями, більш ефективно організовані, що дозволяє здійснювати розробки на високому рівні;

– гнучкість проектів дозволяє скоротити витрати і знизити ризик, достатня забезпеченість НДДКР фінансовими ресурсами у результаті значного рівня рентабельності реалізованих проектів;

– завдяки своїм розмірам і мобільності такі структури легко включаються в системи кооперації між собою і з великими компаніями, здатні до реалізації найбільш ризикових проектів; активно співпрацюють з інноваційними центрами, університетами;

– гнучкість малих фірм обумовлена можливостями швидкої технологічної та науково-дослідницької переорієнтації, кращою сприйнятливістю до змін соціально-економічної ситуації, удосконаленими внутрішніми комунікаціями.

Отже, узагальнюючи досвід розвитку малого інноваційного підприємництва в економіці високорозвинених країн, для України можна зробити ряд висновків:

– приділяти особливе значення створенню та розвитку малого бізнесу в сфері інновацій;

– посилити роль малого бізнесу в інноваційних процесах при його об'єднанні з великими фірмами і з науковими установами, де він виступає структурним підрозділом;

– знайти застосування механізмів державної підтримки, які використовуються в розвинених країнах світу: реалізація масштабних програм партнерства малого інноваційного бізнесу з великим бізнесом, з державними структурами, фінансування НДДКР, передача технологій, кооперація, забезпечення пільгами (податкові, кредитні, відшкодування певних витрат), створення інноваційної інфраструктури (технопарки, венчурні фонди, бізнес-інкубатори).

Результати даного дослідження вказують на необхідність вирішення основних проблем для розвитку інноваційного підприємництва в Україні в сучасній економіці. Серед них:

– формування об'єктів інноваційної інфраструктури, які мають працювати як єдиний механізм;

– створення регіональної мережі бізнес-інкубаторів у всіх галузях промисловості, включаючи вищі навчальні заклади;

– створення мережі стратегічних центрів з інноваційного розвитку в Україні з основним завданням розробки та реалізації інноваційних проектів. Центр стратегічного розвитку галузей має бути зосередженим на розвитку сектору промисловості або кластеру;

– формування баз даних інноваційних ідей, що мають бути доступними для підприємців та інших зацікавлених категорій;

– надання консультацій з захисту інтелектуальної власності інноваційних підприємців;

– моніторинг технологій і прогнозування на макро- та мікрорівнях;

– оцінка технологічного виробництва в Україні;

– підвищення кваліфікації адміністративного персоналу шляхом проведення семінарів, тренінгів, колегій тощо;

– розробка та реалізація законопроектів про венчурні фонди та інноваційні фонди, які підтримують розвиток інноваційного підприємництва;

– створення національного венчурного фонду для цільової підтримки перспективних проектів інноваційного характеру;

– перебудова внутрішнього менеджменту підприємств задля їх адаптації до ринкових змін, налагодження ефективних взаємовідносин зі споживачами інноваційної продукції та послуг;

– формування сервісних структур у складі великих інноваційних підрозділів;

– створення єдиної системи підготовки та підвищення кваліфікації для професіоналів у сфері технологічних інновацій, включаючи дистанційне навчання;

– розробка національного сайту «інноваційної підприємницької діяльності» для встановлення нових контактів між підприємцями, експертами та вирішення їх загальних проблем в інноваційній сфері;

- залучення іноземних інвесторів за рахунок пільг, які передбачено для виробництва інноваційної продукції;
- впровадження податкових пільг для платників податків, діяльність яких спрямовано на вдосконалення діючої техніки та технологій або створення інноваційної продукції;
- розширення можливостей застосування механізму податкових канікул;
- розширення переліку високотехнологічного імпортного обладнання, яке ввозиться без стягнення імпортного мита;
- виділення фінансових коштів на державні гарантії та субсидування відсоткових ставок по кредитах під експортні контракти;
- створення венчурних фондів та національного Інноваційного фонду для підприємництва;
- розробка Загальнодержавної стратегічної програми інноваційного розвитку до 2030 року;
- надання компенсації підприємцям, починаючи з перших трьох років роботи бізнес-інкубатору (відповідно 60, 40 та 20%);
- забезпечення інноваційних підприємців безперервним інформаційним обміном через засоби масової інформації, Інтернет-ресурси;
- формування та розвиток національної системи інформаційної та консалтингової підтримки інноваційного підприємництва та його інтегрування в єдину інформаційно-консультаційну систему.

Список літератури:

1. Глобальный инновационный индекс 2015 г: в рейтингах лидируют Швейцария, Соединенное Королевство, Швеция, Нидерланды и США [Электронный ресурс]. – http://www.wipo.int/pressroom/ru/articles/2015/article_0010.html. – Название с экрана.
2. Мельник О. С. Стан і проблеми розвитку інноваційного підприємництва й науково-технічної діяльності: параграф 4.2.1 [Текст] / О. С. Мельник // Перший етап модернізації економіки України: досвід та проблеми / О. М. Алимов, О. І. Амоша та ін.; за заг. ред. В. І. Ляшенка; Ін-т економіки промисловості НАН України, Класичний приватний ун-т. – Запоріжжя: Класичний приватний ун-т, 2014. – 798 с.
3. Квасниця О. Особливості державної підтримки малого бізнесу у зарубіжних країнах [Текст] / О. Квасниця // Світ фінансів. – 2012. – Вип. 2. – С. 177–189.
4. Умеров Р. Е. Використання зарубіжного досвіду інноваційного розвитку малого і середнього бізнесу в сучасних умовах українського ринку [Текст] / Р. Е. Умеров // Актуальні

проблеми економіки. – 2012. – № 6. – С. 96–105.

5. Глебова А. І. Європейський досвід підтримки інноваційного малого і середнього підприємництва [Електронний ресурс] / А. І. Глебова // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2014. – Вип. 2. – С. 47–53. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/2-2014/10.pdf>. – Назва з екрану.

6. Черненко С. М. Зарубіжний досвід розвитку малого підприємництва в контексті інноваційного розвитку економіки [Текст] / С. М. Черненко // Економічні інновації. – 2011. – Вип. 45. – С. 243–252.

7. Шмігельська З. К. Зарубіжний досвід управління інноваційною діяльністю малих і середніх підприємств та можливості його адаптації в ринковій економіці України [Текст] / З. К. Шмігельська // Стратегічні пріоритети. – 2007. – № 2 (3). – С. 119–128.

8. Зянько В. В. Інноваційне підприємництво: сутність, механізми і форми розвитку: монографія [Текст] / В. В. Зянько. – Вінниця: УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2008. – 398 с.

9. Кашуба Я. М. Японський феномен розвитку приватного бізнесу: монографія [Текст] / Я. М. Кашуба. – Львів: Астролябія, 2009. – 272 с.

10. Шлафман Н. Л. Механізми регулювання розвитку підприємницького сектору: монографія [Текст] / Н. Л. Шлафман; Ін-т проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України. – Херсон: ХНТУ, 2010. – 284 с.

11. Жарая С. Б. Механізми державного регулювання підприємницької діяльності на регіональному рівні: шляхи розвитку в Україні та європейська практика: монографія [Текст] / С. Б. Жарая. – К.: Нац. академія державного управління при Президентіві України, 2011. – 270 с.

12. Касьяненко В. О. Зарубіжний досвід управління інноваційним потенціалом економіки та можливості його використання в Україні [Електронний ресурс] / В. О. Касьяненко // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – № 4. – Т. II. – С. 200–204. – Режим доступу: http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/sites/default/files/mmi2011_4_2_200_204.pdf. – Назва з екрану.

13. Біла І. С. Світовий досвід державного регулювання підприємництва [Текст] / І. С. Біла, Н. М. Салатюк // Проблеми економіки. – 2014. – № 1. – С. 26–30.

14. Соловйов В. П. Інноваційний розвиток регіонів: питання теорії та практики: монографія [Текст] / В. П. Соловйов, Г. І. Кореняко, В. М. Головатюк. – К.: Фенікс, 2008. – 224 с.

15. Бабець І. Обґрунтування напрямів розвитку інноваційного підприємництва з урахуванням світового досвіду: аналіт. записка [Електронний ресурс] / І. Бабець, Ю. Полякова, О. Мокій; Нац. ін-т стратегічних досліджень. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/monitor/September/10.htm>. – Назва з екрану.

16. Уханова І. О. Розвиток та функціонування технопарків: світовий досвід та специфіка в Україні: монографія [Текст] / І. О. Уханова. – Одеса: Одеський нац. економічний ун-т, 2012. – 132 с.

17. Шевчук Л. Т. Світовий і вітчизняний досвід створення і функціонування бізнес-інкубаторів [Текст] / Л. Т. Шевчук, А. В. Колодійчук // Регіональна економіка. – 2013. – № 1. – С. 178–184.

18. Наукова та інноваційна діяльність в Україні в 2012 році: стат. зб. – К.: Державна служба статистики України, 2013. – 288 с.

19. Наукова та інноваційна діяльність в Україні в 2014 році: стат. зб. – К.: Державна служба статистики України, 2015. – 256 с.